

Közzététel: 2022. március 11.

A tanulmány címe:

Próbanépszámlálás Üzbegisztánban

Szerzők:

RÓZSA GÁBOR,

a Központi Statisztikai Hivatal ny. főosztályvezető-helyettese

E-mail: gaborrozza47@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.20311/stat2022.3.hu0313>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) *Statisztikai Szemle* c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

1. A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
2. A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
3. A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
  - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
  - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
  - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
4. A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
5. A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
6. A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:
„*Forrás: Statisztikai Szemle* c. folyóirat 100. évfolyam 3. számában megjelent, **Rózsa Gábor** által írt, **’Próbanépszámlálás Üzbegisztánban’** című tanulmány (link csatolása)”
7. A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Rózsa Gábor

Próbanépszámlálás Üzbegisztánban

Pilot census in Uzbekistan

RÓZSA GÁBOR,

a Központi Statisztikai Hivatal ny. főosztályvezető-helyettese

E-mail: gaborrozs47@gmail.com

Üzbegisztánban az 1989. évi szovjet népszámlálás óta nem tartottak népesség- és lakásösszeírást, miközben a Magyarországnál csaknem ötször nagyobb területű ország népessége a nemzetközi becslések szerint közel kétszeresére nőtt. A lakosság korösszetétele, város-vidék szerinti megoszlása és számos más jellemzője is jelentős mértékben változhatott a több mint három évtized során.

2018 januárjában és 2019 februárjában elnöki rendelet, majd 2020 márciusában törvény született egy 2022 november-decemberében tartandó nép- és lakásszámlálásról. A törvény többek között rendelkezik a népszámlálás tízévenkénti megismétléséről, főbb elvi és gyakorlati szempontjairól, az előkészítés, illetve a végrehajtás központi és területi felelőseiről is. Egy későbbi kormányrendelet – elsősorban a Covid19-pandémiára és az előkészítés hosszabb időszükségletére hivatkozva – az összeírás végrehajtását a 2023. november 1. és 25. közötti időszakra halasztotta. Módszerként a népesség kisebb részénél az internetes kitöltés lehetőségét, a nagy többség esetében a hagyományos, papíralapú kérdőíves eljárást kívánják alkalmazni.

A nemzetközi tapasztalatok és ajánlások alapján a UNFPA (United Nations Population Fund – Egyesült Nemzetek Szervezetének Népesedési Alapja), az EU (Európai Unió), Üzbegisztán Statisztikai Hivatala és más szakértői körök közreműködésével 2021 novemberében az ország összesen négy – két-két városi, illetve vidéki – körzetében, az előzetes becslések szerint mintegy 594 000 főre, a várható össznépesség 1,8 százalékára kiterjedő próbaszámlálásra került sor. A kijelölt körzetek között a főváros, Taskent belterülete, egy vidéki agglomerációja, a híres Selyemút egy történelmi kisvárosa, Khíva (Xíva) és az ország Kirgizisztánnal határos Andijon-régiójának egy vidéki jellegű külső területe szerepelt. Mindenhova háromfős nemzetközi megfigyelő csoportot delegáltak, amelyek a regionális statisztikai hivatalok, a tolmácsok és a UNFPA munkatársai kíséretében a települési, illetve a körzeti szervező és felülvizsgáló irodákban konzultálhattak az előkészítésről, az összeírók toborzásáról, oktatásáról és munkájáról, a térképek használatáról.

Andijonban a háromtagú megfigyelő csoport tevékenységében az EU megbízott ügynökségének, a nemzetközi fejlesztési programok széles skáláját működtető DT Global IDEV Europe felkérésére egy amerikai és egy görög kolléga mellett a Központi Statisztikai Hivatal egykori népszámlálási főosztályvezető-helyettese, *Rózsa Gábor* is részt vett.

Az összeírók szervezésében és az adatfelvétel végrehajtásában meghatározó szerep jutott az üzbegisztáni településeken belüli, a helyi közösségi élet különböző formáit segítő és a helyi közigazgatás bizonyos funkcióit biztosító, hagyományos egységeknek, a mahalláknak. Ezek és a népszámlálási irodák vezetői szinte mindenütt férfiak, az instruktori hálózat személyzetének nemek szerinti megoszlása ugyanakkor vegyes, míg az összeírók nagy többsége – a megfigyelőként részt vett szakértők szerint – fiatal vagy középkorú nő volt. Kiválasztásuk az oktatást követő teszt eredménye, a megfelelés sorrendje alapján történt. A megfigyelőknek nyújtott tájékoztatás szerint – egyébként a várakozásoknak megfelelően – az interneten kitöltött kérdőívek száma igen alacsony volt, és csak kevés összeíró használta a tabletre telepített összeírási programot. Az összeírt anyagokba adatvédelmi hivatkozások miatt a nemzetközi szakértők nem nyerhettek betekintést.

Lehetőség volt azonban az üzbég és orosz nyelvű kérdőívek angol fordításának előzetes tanulmányozására, valamint a próbaszámlálást követő megbeszéléseken és írásbeli jelentésekben a szakértői javaslatok megtételére. Ez utóbbiak között szerepelt a lakóhelyre vonatkozó kérdőívben a lakás, háztartás és család fogalmának alaposabb tisztázása, a helyi hagyományokon alapuló fogalmak összhangba hozása a nemzetközi ajánlásokban szereplő meghatározásokkal, a személyi kérdőívben pedig a foglalkozásra és a munkáltatói ágazatra vonatkozó kérdéskör pótlása. A kérdőív érdekessége a személy sporttevékenységének tudakolása. Külön ellenőrző lap szolgált az ideiglenes lakóhelyen összeírt személyek számára, amelyet meg kellene küldeni az állandó lakóhelyre, hogy ott lehessen megfelelően besorolni, de ennek a megoldásnak az ellenőrzése már kiesett a megfigyelés időszakából és látóköréből. A népszámlálási projekt szempontjai között kiemelt, későbbi mezőgazdasági census érdekében nélkülözhetetlen lesz bevonni egy következő próbába az agrárterületre és -tevékenységekre vonatkozó kérdéssort.

A szakértők sajnálattal állapították meg, hogy a helyszíni megfigyelés a többhetes összeírási időszakának csupán két napjára korlátozódott, és a már említett adatvédelmi szabályozások miatt nem volt lehetőség az összeírók munkájának tényleges követésére sem. Ezek a szempontok természetesen szóba kerültek mind a kiszállásokat megelőző, mind az azokat követő, értékelő plenáris értekezleteken. Ugyanakkor a minden szinten tapasztalt lelkes hozzáállás és megfelelő együttműködési hajlandóság reményt adhat arra, hogy egy teljesebb második próbaszámlálás tapasztalatait is felhasználva, 2023-ban sikeresen megvalósulhat Üzbegisztán első önálló népesség- és lakásösszeírása, majd az ezt követő mezőgazdasági census is.